

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2020

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2020 (K 3/2021 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 30.9.2021.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Maria Soininen, oikeusministeriö
- toimistopäällikkö Rainer Hiltunen, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- johtaja Kaisa Alanne, Kuurojen Liitto ry
- erityisasiantuntija Pirkko Selin-Grönlund, Kuurojen Liitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ahvenanmaan maakunnan hallitus

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Perustuslakivaliokunnan mukaan valiokuntien on huolehdittava eduskunnan lausumiin kohdistuvasta seurantatehtävästä hallituksen kertomusta käsiteltäessä (ks. PeVM 1/2014 vp).

(2) Eduskunta on hallituksen vuosikertomuksen 2020 liitteestä 3 ilmenevästi hyväksynyt perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta kaksi lausumaa. Lausumat koskevat viittomakieltä käyttävien oikeuksia (HE 294/2014 vp, PeVM 10/2014 vp, EV 346/2014 vp) ja Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamista (HE 320/2018 vp, PeVM 12/2018 vp, EV 259/2018 vp).

Viittomakieltä käyttävien oikeudet

(3) Viittomakielilaki tuli voimaan 1.5.2015. Lain hyväksymisen yhteydessä hyväksytyssä eduskunnan lausumassa edellytetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viit-

Valiokunnan lausunto PeVL 31/2021 vp

tomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu.

(4) Hallituksen kertomuksessa on tehty selkoa muun muassa viittomakielen yhteistyöryhmän toiminnasta kertomusvuonna, viittomakieliasioiden neuvottelukunnan asettamisesta, viittomakielilain arviointia koskevasta selvitystyöstä, viittomakielibarometrin julkaisemisesta ja viittomakielen käytöstä valtioneuvoston viestinnässä.

(5) Valtioneuvoston asetus viittomakieliasioiden neuvottelukunnasta tuli voimaan 1.11.2020. Valtioneuvosto asetti 11.2.2021 ensimmäisen viittomakieliasioiden neuvottelukunnan toimikaudeksi, joka kestää 10.2.2025 saakka. Viittomakieliasioiden neuvottelukunta tulee jatkamaan viittomakielen yhteistyöryhmän työtä. Viittomakielilain arviointia koskeva selvitystyö on käynnistynyt oikeusministeriössä vuonna 2020 ja jatkuu vuonna 2021. Viittomakielibarometri julkaistiin alkuvuodesta 2021. Hallitusohjelman mukaan laaditaan kielipoliittinen ohjelma, jossa tarkastellaan myös suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen asemaa ja niitä koskevia haasteita.

(6) Viittomakieltä käyttävien oikeuksia on valtioneuvoston toiminnassa pyritty edistämään. Saamansa selvityksen perusteella perustuslakivaliokunta kuitenkin kiinnittää edelleen huomiota jo viittomakielilain säätämisen yhteydessä esillä olleisiin ongelmiin kielellisten oikeuksien toteutumisessa.

(7) Perustuslakivaliokunta on viittomakielilakiehdotusta koskevassa mietinnössä todennut, ettei esimerkiksi oikeus saada viranomaisen kustantamaa tulkkausapua viranomaisaloitteisia asioita käsiteltäessä aina toteudu, vaan viittomakielinen joutuu itse huolehtimaan tulkkausavusta (PeVM 10/2014 vp, s. 5/I). Saamansa selvityksen valossa valiokunta kiinnittää edelleen huomiota tulkkauksen asianmukaiseen toteutumiseen myös esimerkiksi terveydenhuollossa ja koulutuksessa (ks. myös PeVL 2/2019 vp, s. 2, PeVL 22/2018 vp, s. 2). Ottaen huomioon tulkkauksen merkityksen viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kannalta valiokunta painottaa, että tilannetta mahdollisesti heikentäviä muutoksia tulkkauksen järjestämisessä tulee tarkoin seurata ja havaittuihin epäkohtiin puuttua.

(8) Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskevissa lausunnoissa (PeVL 26/2017 vp, PeVL 65/2018 vp, PeVL 17/2021 vp) huomiota viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumiseen näissä palveluissa ja viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien velvollisuuteen edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään (PeVL 26/2017 vp, s. 62, PeVL 65/2018 vp, s. 14, PeVL 17/2021 vp, kappale 163). Valiokunta on todennut, että myös uudistusten käytännön toteuttamisen suunnittelussa on tärkeitä huolehtia suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista (PeVL 65/2018 vp, s. 14). Kesällä 2021 hyväksytyä hallituksen esitystä arvioidessaan perustuslakivaliokunta on myös pitänyt tärkeänä, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen toimeenpanon vaikutuksia viittomakielisten oikeuksien käytännön toteutumiseen ja ryhtyy tarvittaessa vaadittaviin toimiin varmistamaan viittomakielisten potilaiden ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisen (PeVL 17/2021 vp, kappale 165).

Valiokunnan lausunto PeVL 31/2021 vp

(9) Perustuslakivaliokunnan mielestä lausumassa mainittujen seikkojen toteuttaminen on siinä määrin kesken, että lausuma on edelleen tarpeellinen ja se tulee säilyttää. Valiokunta korostaa edelleen myös sitä, että viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutuminen koskee laajasti valtioneuvoston eri ministeriöiden toimialoja.

Ahvenanmaan itsehallintolain muuttaminen

(10) Eduskunnan lausumassa edellytetään, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimiin Ahvenanmaan itsehallintolain kokonaisuudistuksen toteuttamiseksi.

(11) Hallituksen kertomuksessa on tehty selkoa hallitusohjelman Ahvenanmaan itsehallintoa koskevista kirjauksista ja itsehallintolain kokonaisuudistuksen vaiheista kertomusvuonna ja sitä ennen. Kertomusvuoden jälkeen itsehallintolain kokonaisuudistuksen virkamiesvalmistelu on jatkunut oikeusministeriön ja Ahvenanmaan maakunnan hallituksen välisenä yhteistyönä. Lakiehdotus uudeksi Ahvenanmaan itsehallintolaiksi on ollut lausuntokierroksella, joka päättyi 9.9.2021. Lakiehdotus on oikeusministeriön toimittaman lausunnon ja hallituksen lainsäädäntösuunnitelman mukaan tarkoitus esitellä tammikuussa 2022.

(12) Ottaen huomioon itsehallintolain nykyisen valmisteluvaiheen lausuma on edelleen tarpeellinen ja se tulee säilyttää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28.9.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Tuula Väättäinen sd
varajäsen Mari Holopainen vihr
varajäsen Johannes Koskinen sd

Valiokunnan lausunto PeVL 31/2021 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkinen